

Ain Kallis: Kliisu vallandas ilmasõja

“Sadas, sadas ja sadas, ja Notsu arutas endamisi, et kogu oma eluaja jooksul – aastaid oli tal juba taevas teab kui palju: kas kolm või koguni neli – polnud ta iialgi nii palju vihma näinud. “Ei ole kahtlust – kõik on selle koleda kliima soojenemise süü!”, arutas ta endamisi.” (A. A. Milne “Karupoeg Puhh).

(Oleks läinud sajandi kolmekümnendail aastail kliisu ehk kliimasurutis olnud aktuaalseks jututeemaks, nagu nüüdsel ajal, küllap oleks Notsu ka taoliselt kurtnud. Sestap sai tsitaadi lõppu veidi ajakohasemaks muudetud).

Alustasin oma mõlgutusi lasteraamatu osundiga just seetõttu, et kõik see möllav ilmasõda, täpsemalt küll kliimasõda, paneb tõsiselt mõtlema inimkonna rollile maamunal. On välja arvestatud, et kui kogu Maa eluaeg, 4,5 miljardit aastat, kujutada ühe aastana, siis oleksid inimese sarnased olendid ilmunud areenile 31. detsembri paiku. Kolm sekundit enne aasta lõppu avastas aga Kolumbus Ameerika. Ja meie vaidleme selle üle, mis hakkab toimuma siin järgmise sajandiksekundi jooksul!

Vaidlus on muidugi vale sõna — käimas on tõsised lahingud kõigil tasemetel rohujuurest kuni puuladva tasemeni.

Esimest korda inimkonna ajaloos pöörab üldsus kriminaalsete, poliitiliste ja seksiuudiste kõrval suuremat tähelepanu ka taolisele teemale nagu kliima. Iga jumala päev ilmub meedias uudiseid sellest, mis meiega juhtub — kas kõrbeme või upume — lähemas või kaugemas tulevikus. Ja kes (harvemini — mis) on selles kõiges süüdi. Erimeelsused on sellised, et võitlus võtab pea samad mastaabid kui möödunud sajandi kuuekümnendail, kui käis selline võitlus rahu eest, et kivi ei jäänud kivi peale.

Kas kliima on hakanud alles nüüd muutuma? Uuringud on näidanud, et kliima on muutunud, muutub ja kindlasti jääbki muutuma. Just muutlikkus ongi teda kõige iseloomustavam omadus. Nii et loosungit — “Võideldagem kliimamuutuste vastu!” ei tasuks küll kasutusele võtta.

Mille vastu või eest tasub siis võidelda? Milline on meie rahva suhtumine kliimamuutustesse?

Ligi nädal tagasi ilmus meedias teadaanne: “Kliimamuutus: Eesti langes edetabelis!”. Tuli välja, et on olemas säärane edetabel nagu Climate Change Performance'i indeks, mille kohaselt on Eesti 57 riigi „kliimamuutuse vastase võitluse tulemuslikkuse” võrdluses tulnud 34. kohale. Hinnang (valitsuse?) kliimapoliitikale oli Eesti puhul “kehv”, samas parem kui Itaalias, Belgias või Kreekas.

Kuidas suhtub aga Euroopa Liidu tavakodanik noisse probleemidesse? Poliitilis-meteoroloogilise mõõtevahendi, nn eurobaromeetri (tegelikult tavalise küsitluse) andmeil on olulisemad probleemid 2009. aastal olnud 1) vaesus, toit jne — 66% vastanulist, 2) majanduslangus — 52% ja kolmandal kohal on kliima muutumine — 50%. Edasi järgnevad “vähemolulised” probleemid, nagu terrorism, sõjalised konfliktid, epideemiad jne. Veel aasta tagasi oli kliimaga seonduv aga esikohal!

Küsimusele, kas kliima muutumine on peatamatu, vastas viie EL riigi (Eesti, Läti, Suurbritannia, Leedu ja Poola) küsitletud elanike enamus jaatavalt. Kõige optimistlikumad olid maltalased, rootslased ja taanlased.

Pessimistid või skeptikud?

Nagu nägime, arvavad nn tavaeestlased, et kliimamuutuste probleemid on ülehinnatud. Üks välismaa kliimaprofessor nentis paari aasta eest, et ka siinsed ilmteadlased on skeptilised inimtekkeliste kliimamuutuste suhtes. Või on avalikkuses sõna saanud enamasti taoliste vaadetega tegelased? Nii meil kui mujal on diskuteerijaid palju, on ju tuntud ütleminegi, et kõik inimesed olevat kompetentsed pedagoogikas, meditsiinis ning ilmteadustes!

Või on eestlased juba loomu tõttu skeptilised küsimustes, mis kalduvad usu poole? Kliima soojenemist on ju nimetatud religiooniks. Muide, ka Al Gore'i film võeti Eestis vastu märksa ükskõiksemalt kui ookeani taga — ilmselt häiris meid esineja šoulikkus.

Üldse, kes on peamised kliimamuutusskeptikud? Eriti palju on nende hulgas geolooge, nii meil kui mujal. On ju neile triviaalne teadmine, et soojad perioodid on Maal alati vaheldunud jääaegadega.

Kas ta siis soojeneb?

Temperatuuri hakati täpsemalt mõõtma 19. sajandi keskel, sellest ajast, nn industriaalse revolutsiooni ajast arvutatakse ka maakera keskmisi temperatuure. Kohe peab mainima, et kliimast saame rääkida vaid vähemalt 30 aasta või pikemate ajavahemike puhul. Et muutusi saab kindlaks teha millegi suhtes, siis on klimatoloogias momendil aluseks võetud periood 1961-1990. Selle aja kohta on leitud, et maakera keskmine soojus on 14,00 °C. Kõige palavam aasta aga olevat 1998 (14,55°).

Alates 19. sajandi keskpaigast on Maa soojenenud umbes kraadi võrra. Skeptikud: 150 aastat tagasi oli ilmajaamasid (eriti lõunapoolkeral) aga väga vähe!

Viimasel poolsajandil (1951-2007) on paljudes paikades keskmine õhutemperatuur tõesti kasvanud. Näiteks on Tartus aasta keskmine kasvanud 2,1 ja Vilsandil 1,9 kraadi võrra, eriti on soojenenud kevaded ja talved, vähem sügised. Eks seda ole kõik märganud, et suusatada saab vähem. Professor Jaak Jaaguse andmeil on suurenenud ka sademete hulk nii suvel kui talvel, (talviti vihmana!). Läänemeres kahaneb jääkate, mis võib kaasa tuua talviste tormide sagenemise jne.

Kes on süüdi?

1973. aastal saatis grupp teadlasi president Nixonile märgukirja: kui midagi ette ei võeta, läheb maakera jahtumise teed. Tõepoolest oli globaalse temperatuuri trend mõnda aega langev. Töötati välja teooriaid, kuidas vähendada jääväljade peegeldumist (Põhja-Jäämerele tahma külvamine!), muuta hoovuste teid jne.

Möödus parkümmend aastat ja nüüd on ohuks teatavasti maakera “haudumaminek”. Veel kümnekond aastat tagasi demonstreeriti BBC filmi sellest, kuidas atmosfäär “hämardub”, nüüd on välja selgitatud, et läheb hoopis valgemaks — õhkkond on vähem saastatud.

Kliima muutustes võivad olla süüdi nii muutused maakerale jõudva päikesekiirguse hulgas, vulkaanide pursked ning loomulikult ka inimtegevus. Tooksin ära Maailma meteoroloogiaorganisatsiooni (WMO) presidendi (ilmataadi maapealse asemiku, “paavsti”) Aleksandr Bedritski väite aastast 2004: “Inimese mõju kliimamuutustele ei ole nii suur kui räägitakse... Kliima muutub keeruliste looduslike tegurite mõjul ja inimesele kuulub selles protsessis tagasihoidlik roll”.

Milline on see roll, ja kuhu üldse kliima suundub, eks seda peavad näitama tulevik. Seni täiustuvad nii mõõtmismetoodika, meteojaamad ja ennustuste kliimamudelid, milledele heidetakse ette ebatäiuslikkust.

Kopenhaageni kliimakonverents lõppes terake paremini, kui arvata võis. Siiski, poliitikute konstateering — “üleilmne keskmine temperatuuri tõus peab jääma alla 2 kraadi” — ei kõla just teaduslikult. Kergem on Maarjamõisa haigla juhtkonnal viia haigete keskmine temperatuur 37,5-le.

Teiseks — teaduses ei peaks rõhuma konsensusele. Selles mõttes erinetakse poliitikast.

P.S. Eesti valitsus nagu ei usuks kliima soojenemisse — tuleval-ületuleval aastal peaksime saama vägeva jäälõhkuja!